4e JAARGANG | No. 1 | 5 OCT. '23

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE UWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:5

Onder redactie van Prof. Dr F. J. J. Buijtendijk, Dr K. Dijk, Prof. Dr V. Hepp, Drs C. Tazelaar en Dr B. Wielenga

Medewerk(st)ers: Dr H. A. van Andel, Solo; Drs J. van Andel, 's-Gravenhage; Ds R. E. van Arkel, Utrecht; N. Baas, Amsterdam; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr Joh. C. Breen, Amsterdam; Drs W. E. Engelkes, Harderwijk; Prof. Dr F. W. Grosheide, Amsterdam; Prof. Dr T. Hoekstra, Kampen; Dr G. Keizer, Tiel; Ds B. A. Knoppers, Amsterdam; Ds J. G. Kunst, Arnhem; Ds G. R. Kuijper, Haarlem; Ds H. W. Laman, Assen; Ds C. Lindeboom, Amsterdam; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Ds F. C. Mejster, Rotterdam; Dr J. C. de Moor, Utrecht; Ds J. C. Ruitmann, Utrecht; Ds K. Schilder, Delft; Dr W. J. A. Schouten, Kampen; Dr J. Thijs, Meppel; Dr D. H. Th Vollenhoven, 's-Gravenhage; Ds J. de Vries, Tilburg; Ds J. D. Wielenga, Hoofddorp; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Adres der Redactie:
Prof. Dr V. HEPP, Van Breestraat 14, Amsterdam.

Drukkers-Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f 1,25 per drie maanden bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland en Ned.-Indië f 2,— per jaar.
Advertentiën: 35 cent per regel.

INHOUD: De Christelijke vrijheid I. — Uit de Schrift: En gij, mijn ziel! (Ps. 103: 22). — Bij den vierden jaargang. — Kerkelijk Leven: Synode-Indrukken V; Al te bevreesd; Stemmen uit onze Kerken: Verbouwing. — Uit het Politieke en Sociale Leven: Rondschouw I. — Wijsbegeerte: In de school der wijsbegeerte. — Kuyper-Bibliografie LXXXI. — Literatuur en Kunst. — Kroniek. — Zending en Evangelisatie: De thetische en de antithetische (polemische) methode bij de prediking aan Mohamedanen II. — Persschouw. — Boekbesprekina. — Kerknieuws. — Advertentiën.

DE CHRISTELIJKE VRIJHEID.

I.

Inleiding.

Het zou mij niet bevreemden, wanneer het onderwerp, dat in deze artikelen zal behandeld worden, deze of gene bedachtzame ziel verontrust heeft, en uit die onrust niet-zachte critiek op mijn keuze geboren is. Is het, zoo zal men vragen, niet gevaarlijk om in dezen tijd over „vrijheid", zij het dan christelijke vrijheid, te schrijven? Alles schreeuwt immers om vrijheid. Over vele harten vaart een geest van onheilige emancipatie. Het volk wil vrij zijn van zijn overheid. De vrouw zoekt naar vrijheid tegenover den man. De knecht spant alles in om niet van den heer afhankelijk te zijn, en de mensch van heden breekt de boeien, die hem binden, en strekt zijn grage handen uit naar ongebondenheid en zelfstandigheid. Is het nu geen offer aan den tijdgeest, wanneer ik een uiteenzetting geef aan de christelijke vrijheid? Deed ik niet beter te handelen over gezag en gehoorzaamheid, over tucht en gebondenheid? Geeft ons blad niet te veel toe aan die z.g.n. jongeren onder ons, die onophoudelijk smeeken om meer vrijheid van beweging, en onze gereformeerde levenspractijk te streng en te eng vinden?

Laat ik deze vragers terstond mogen geruststellen.

Aan „offers aan den tijdgeest" denk ik niet.

Van eenige concessie aan de valsche vrijheidsjacht wil ik evenmin als gij weten, maar juist, omdat wij principiëel gekant zijn tegen de zondige emancipatie, die met haar onstuimige en wilde begeerte de zielen heeft bevangen, moeten wij ons rekenschap geven van de ware vrijheid. Wij kunnen en mogen ons immers niet tevreden stellen met negatief het anathema uit te spreken over alle bandeloosheid, die zich in onze dagen openbaart, maar wij moeten als christenen positief weten, wat wij zelf bezitten en zelf willen. Zoo verklaar ik gaarne het vragen van veel jonge en ook van sommige oudere menschen. Wanneer dezen onderwerpen als de christelijke vrijheid; christendom en cultuur; kerk en wereld, of meer verbijzonderd: de christen en het tooneel b.v. aan de orde stellen, mag dit niet zonder meer gebrandmerkt als een uiting van verwatering en afval. Ik stem toe, dat verlating van de zuivere lijn oorzaak kan zijn, en de beïnvloeding van een niet-christelijke levensbeschouwing tot dergelijke vragen, die dan twistvragen worden, kan leiden, maar dit behoeft niet. Mijn ervaring is, dat bij velen de belangstelling in deze quaesties voortkomt uit een begeerte, om positief te weten, hoe wij tegenover de idealen der wereld moeten staan, en zich met die wetenschap te wapenen tot den strijd.

* * *

Hierbij komt nog een andere factor.

De vraag naar de christelijke vrijheid is niet alleen urgent, omdat de tegenstelling met het valsche vrijheidsbeginsel, dat zijn tienduizenden verslaat, ons tot nadere overdenking en formuleering van de ware vrijheid dringt, maar ook andere motieven nopen tot bezinning. De christelijke vrijheid raakt n.l. onze verhouding tot de wereld rondom ons, en bepaalt de lijnen, die ons christelijk leven omgrenzen. Doch die omgrenzing levert juist tegenwoordig heel wat moeilijkheden op. Het was vroeger vrijwat gemakkelijker het terrein af te bakenen, want in onze dagen zijn de aanrakingspunten met de cultuur zoo talrijk. Er is een tijd geweest, dat de christenen zich voor deze dingen weinig interesseerden. Zij trokken zich terug of scholen weg binnen den eng-geestelijken kring. Hun oog was alleen geopend voor de geestelijke goederen en de schatten Gods hierboven, en de rijkdom, dien de Schepper in deze wereld had gelegd, boeide hun hart niet. Doch in de laatste jaren is dat anders geworden. Christendom en cultuur zijn elkaar meer genaderd. De blik heeft zich verbreed, en ongetwijfeld onder invloed van hetgeen Dr Kuyper schreef over „De gemeene gratie" is de belangstelling voor het terrein der algemeene genade gegroeid, en heeft ons christenvolk gevoeld, dat het tegenover wetenschap en kunst een roeping Gods had te vervullen.

Ik behoef dit niet nader uiteen te zetten.

Ieder onzer weet van de taak „op alle terreinen des levens".

Geen calvinist, of hij is overtuigd van de heilige roeping, om „voor de eere Gods overal en altijd te ijveren", en „alles op te eischen voor zijn Koning". Men kent deze „schlagwörter". Ze zijn tot bezielende leuzen geworden, en al hebben ze hier en daar angstig-hol geklonken, al zijn ze wel eens ontaard in klinkende termen zonder waarachtigen inhoud, op zichzelf zijn ze schoon, en drukken uit, wat er leeft in de harten van hen, wier diepste overtuiging is de belijdenis van Gods souvereiniteit. Maar als dit ideaal in der waarheid ons christelijk ideaal is, stelt de vervulling van deze roeping ons voor tal van vragen. Laat ik een enkele mogen noemen. Wij zoeken ook op het terrein van de kunst God te dienen, doch is dit mogelijk op dit geheele terrein in al zijn breedte? De dramatische kunst behoort ook tot dit gebied, en is dit voor ons toegankelijk? Wat moet onze houding zijn tegenover het tooneel, en hoever reikt hierin onze christelijke vrijheid? Ik noem deze vragen, niet om ze nu te beantwoorden, maar om te illustreeren, wat ik zooeven schreef. En nu kan men deze moeilijkheden niet ontloopen, door schijnbaar heel eenvoudig, doch in werkelijkheid heel oppervlakkig te zeggen: dan is het beter die cultuur los te laten; dan moeten we ons met ons boekje maar in een hoekje terugtrekken. Want zulk een raad is geen oplossing. Dan komen wij in strijd met de roeping Gods. De Heere geeft ons in de wereld een taak, en die hebben wij te vervullen trots allerlei bezwaren. „Ik bid niet, dat Gij hen uit de wereld wegneemt, maar dat Gij hen bewaart van den booze. (Joh. 7:15).

* * *

Op nog een verschijnsel wil ik wijzen.

De nauwere aanraking met de wereld zit niet alleen in de meerdere belangstelling voor de cultuur, en dan bedoeld als ideëele cultuur, maar ook in het sterkere contact met de materiëele cultuur. Het is niet slechts de liefde voor wetenschap en kunst, die het isolement verbroken heeft, doch aan deze verbreking hebben handel en arbeid in niet mindere mate medegewerkt. De christen van tegenwoordig is allerminst de fijne naar de teekening van het spottend liberalisme, die zich achter muren van bekrompenheid opsluit, en het natuurlijk leven als een gevaarlijk terrein ontvlucht. Hij leeft integendeel met de wereld mee. Hij doet zijn zaken; hij drijft zijn handel; hij waagt zich aan ondernemingen; hij bereist onderscheidene landen; hij verschijnt op de beurs; hij neemt een plaats in in het maatschappelijk leven; hij voert zijn sociale actie evengoed als de niet-christen, en op dit gebied is uitwendig, (helaas ook meermalen innerlijk) het onderscheid weggevallen. En menigeen onder ons, die reeds huivert, wanneer hij van christelijke kunst hoort, omdat hij alle aanraking en vermenging met de wereld vreest, komt iederen dag in zijn zaken en handel met een geruste conscientie met diezelfde wereld in aanraking, en schijnt dan zijn bezorgdheid op non-activiteit gezet te hebben. Het contact met de wereld ligt niet alleen op het terrein der ideëele cultuur. Het zit overal, en de christenen zijn geen menschen, die ergens in Gosen wonen, waar ze in hun geïsoleerdheid tichelen bakken, maar zij verkeeren midden in de wereld, van wier geoorloofde schatten zij genieten, en in wier grootheid zij deelen.

Ook dit verscherpt de moeilijkheid.

Deze verhouding doet allerlei vragen rijzen omtrent onze christelijke vrijheid.

Waar is op het terrein van zaken en arbeid de grens, en waarin moet een belijder zich onderscheiden van de ongeloovigen? Allerlei problemen, die tot ons onderwerp behooren, en duidelijk in het licht stellen, dat de bespreking van deze quaestie niet is een offer op het altaar van den geest der eeuw, en dat de begeerte om duidelijker omschrijving van onze vrijheid niet behoeft voort te komen uit een zucht naar bandeloosheid.

* * *

Hiermede meen ik mijn onderwerp voldoende gerechtvaardigd te hebben.

Alleen zou nog gevraagd kunnen worden, of het niet overbodig is deze dingen opnieuw te behandelen. Immers is van de hand van Dr H. H. Kuyper indertijd een geschrift verschenen, dat ditzelfde onderwerp in den breede, en historisch en exegetisch klaar en helder heeft belicht, en is deze belichting niet voldoende? Laat ik op die vraag dit antwoorden, dat ik voor niemand wil onderdoen in waardeering voor bovengenoemd geschrift. Ik heb er een dankbaar gebruik van gemaakt, en beveel het gaarne ter lezing aan. Maar dit boekje is uitgekomen in het jaar 1898, en ik meen, dat er na vijfentwintig jaren voldoende aanleiding bestaat, om over hetzelfde onderwerp te schrijven. De zaak van de christelijke vrijheid is bovendien in urgentie toegenomen, en ernstige overweging van deze dingen is geen overtollige weelde. Bij die overweging wil ik deze orde volgen. Eerst behandel ik het vrijheidsbegrip in het algemeen; dan spreek ik over de christelijke vrijheid in het bijzonder; voorts ga ik na, wat de Schrift ons zegt, om tenslotte stil te staan bij de practische toepassing. Daarbij komen ter sprake vragen als: onze verhouding tegenover dans en tooneel, de quaestie van de Zondagsviering etc., waarover ik afzonderlijk, zij het dan kort, hoop te handelen.

K. D.

UIT DE SCHRIFT.

En gij, mijn ziel!

Looft den Heere, al Zijn werken! aan alle plaatsen Zijner heerschappij. Loof den Heere, mijn ziel. Psalm 103:22.

Hoe dikwijls gebeurt het, mijn ziel, dat wij met elkander spreken?

Hoe dikwijls hoort gij van mij het „en gij, mijn ziel"?

Geschiedt het niet al te zelden?

Doe ik vaak niet, alsof gij een vreemde voor mij zijt?

O, ik weet het, het gaat zooveel gemakkelijker zich tot een ander te richten dan tot u.

Die ander kan ik mij voorstellen, maar u niet.

Dit vormt voor mij het groote beletsel, dat gij ik zijt.

Om u toe te spreken, moet ik doen alsof gij een ander waart en toch niet vergeten, dat gij en ik één zijn.

Ik moet mij voor den spiegel der waarheid plaatsen en mijzelf in het beeld, dat gij te aanschouwen geeft, begroeten.

En toch moogt gij geen dood spiegelbeeld, gij moet een levend zielebeeld zijn.

Want gij moet mij antwoorden, als ik u wat vraag.

Gij moet mij tot spreken opwekken, als ik tot zwijgzaamheid verval.

Gij moet naar mij luisteren en ik naar u.

Gij moet vertellen, wat er in u omgaat.

Gij moet openbaren de geheimen, welke gij in u bergt.

Opdat ik zóó mijzelf moge kennen.
Want tot nauwe zelfkennis kom ik niet dan door teederen omgang met u.

Geleek ik in den omgang met u eenigszins op de heilige dichters.
Hoe wisten ze hun ziel te vinden.
Hoe onderzochten ze dringend: wat buigt u neder, mijn ziel, en wat zijt gij onrustig in mij?
Hoe riepen zij haar juichend toe: hoop op God, want ik zal Hem nog loven!
Hoe vermaanden zij haar soms: doch gij, o mijn ziel, zwijg Gode.
Of wekten haar op: loof den Heere, mijn ziel.
Ware ik slechts half zoo vrij tegenover u als zij.
Of geleek ik maar op die innige vromen, die met hun ziel omgingen als met hun vertrouwde vriendin!
Of had ik maar iets van dien rijken dwaas, van wien Jezus verhaalt, dat hij zich haastte om zijn ziel toe te voegen: ziel! gij hebt vele goederen!
Van hem kon ik nog leeren.
Hij wist zijn ziel te vinden.
Ik weet niet altijd u, mijn ziel, te bereiken.

Tot u te spreken, mijn ziel, mag niet onder voorwendsel van Oostersche beeldspraak te zijn, afgelaten.
Het mag ook niet als iets ziekelijks worden uitgekreten.
Of wordt in ons Westen, in werkelijkheidstaal, de geschokte van gestel niet als heilmiddel aanbevolen tot zichzelf te spreken?
Wordt den moedelooze niet den raad gegeven zich steeds weer door redeneering met zichzelf moed in te gieten?
Wordt hem, die zich machteloos voelt, niet aangeprezen het steeds bij zichzelf te herhalen: gij hebt er de kracht toe?
Wordt daardoor niet erkend, dat van het zich onderhouden met zichzelf een wondere levensvernieuwing uitgaat?
En zou dit alleen het lichaam ten goede komen?
Mag dit niet overgebracht op den geest?
Gewis, bij die autosuggestie houdt men zich niet zelden leugenen voor.
En ons, nietwaar, mijn ziel, is het om waarheid te doen.
Wij moeten met elkander voeren de reine spraak der oprechtheid.
Dat zal mij de geestelijke gezondheid verhoogen.
Dat zal mij hemelsche lieflijkheden doen genieten.
Dat zal ons brengen tot het ware mediteeren.
En die meditatie zal ons leiden tot contemplatie.
De overpeinzing zal ons opheffen tot aanschouwing.
Tot geloofsaanschouwing niet het meest van elkander. Want gij, mijn ziel, hoe kostelijk ook, zijt het kostelijkste niet.
Maar tot geloofsaanschouwing van onzen genadigen Vader.
Tot geloofsaanschouwing van uw en van mijn Bruidegom.

HEPP.

Verbetering. In het nummer van verleden week bleven enkele fouten.
Kolom 1, regel 17 v.o staat: Het eigenlijke leven, dat ver vangt hij. Lees: ..... ver langt hij.
Kolom 2, regel 15 v.b staat: in den berg; lees: op den berg.
Kolom 2, regel 21 v.o staat: die zich sterkte naar het licht. Lees: die zich strekte. K. S.

BIJ DEN VIERDEN JAARGANG!

Ons blad treedt weer een nieuwe jaarperiode in.
Vroegen in het eerst velen zich af, welken koers het zou inslaan, thans verkeert men daaromtrent wel niet in het onzekere.
Zoo langzamerhand zal het wel duidelijk geworden zijn, dat het niet eenige revolutie in den zin heeft, gelijk vreesachtigen geducht, heetgebakerden misschien gehoopt hadden, maar dat al zijn streven er op gericht was, de lamp der voortgaande reformatie brandend te houden.
En die voortgaande reformatie wil het niet beperken tot het kerkelijke en wat daaraan nauw verwant is, maar het wenscht die te laten doorwerken over heel het gebied, dat door de Gereformeerde wereld- en levensbeschouwing bestreken wordt.
Vandaar, dat in de rubrieken groote verscheidenheid heerscht.
Ook de politiek, het sociale leven, de letterkunde, de hoogere kunsten, de wijsbegeerte, de wetenschap in gepopulariseerden vorm krijgen daarin elk haar deel.
Zonder vrees voor tegenspraak kan gekonstateerd worden, dat ons blad daarin van alle geestverwante perszusteren zich onderscheidt.
Daarbij komt, dat, hoewel de redacteuren het leeuwenaandeel voor hun rekening nemen, toch ook tal van anderen schrijvers het woord wordt gegund.
Gedurig worden voor belangrijke onderwerpen de meest deskundigen aangezocht.
Alleen mag er de redactie geen verwijt van worden gemaakt, dat zij daarin niet immer slaagt.
Dikwijls wordt op de meest hoffelijke wijze voor de uitnoodiging bedankt.
En als reden wordt bijna zonder uitzondering opgegeven, dat het hun aan den tijd ontbreekt.
Soms ook komt men er openhartig voor uit, dat het aan pen-vaardigheid mangelt.
Het is een feit, dat velen onzer knapste koppen lijden aan schrijfvrees.
Zij moeten rustige dagen, weken hebben, eer de inkt uit hun pen tot een artikel wil vloeien.
Ook in deze ware reformatie wel gewenscht.
Men denke eens aan de redacteuren, die soms op vergaderingen, aan wier discussie zij deelnemen, hun stukken moeten opstellen!
Intusschen mag deze klacht niet overdreven.
Zelden hadden wij een tekort aan copie.
Meestal drukte de zorg, hoe alles geplaatst te krijgen.
Voor enkele rubrieken slechts verkeerden we soms in ongelegenheid.
Wanneer men de registers uit ons vorig nummer inziet, staat men wellicht een oogenblik versteld, hoeveel onderwerpen werden behandeld, of althans aangeroerd.
Uiteraard staat ons blad ruimer gedachtenwisseling toe dan de meeste andere bladen.
Het gaat uit van het denkbeeld, dat zonder gedachtenwisseling geen eenstemmigheid kan worden bereikt.
Een enkele maal naderde de gedachtenwisseling de uiterste grens. Over het geheel genomen mag dit niet verkieselijk worden geacht. Daarom wordt ook tegen gewaagde stellingen zooveel mogelijk gewaakt. Men mag van meening verschillen, mits men stevige gronden aanvoert.
In de hoofdartikelen werden weder enkele punten van het programma, dat bij de oprichting van ons blad gepubliceerd werd, aan de orde gesteld en belicht.
Niet, dat daarmee deze zaken nu zijn afgedaan. Integendeel zal er op worden teruggekomen.
De redactie had slechts het oogmerk de discussie daarover te openen.
Met name zal over de samenwerking van alle Gereformeerden door ondergeteekende binnenkort opnieuw worden gehandeld.
Dat ons blad zijn lezers gaarne verrassingen schaft, bleek wel uit het Jubileumnummer, waarmede zeer velen hun ingenomenheid betuigden en uit het Synode-nummer.
Zoo dikwijls de gelegenheid zich voordoet, zal op deze wijze worden voortgegaan.
De redactie beijvert zich om het apostolisch bevel „Voortvaren" niet tot een leuze te laten verijlen.
Gaarne hadden we medegedeeld, dat er een rubriek „Geestelijke Adviezen" zou worden geopend, maar in deze moet nog eenig geduld geoefend.
Wel zal er een „Kroniek" in ons blad verschijnen, die al het interessante en belangrijke uit een week, voorzien van puntige aanteekeningen en beschouwingen, in herinnering brengt. De eerste maanden en mogelijk wel voor goed zal deze verzorgd worden door den pikant schrijvenden Ds Schilder van Delft.
Ook zullen van tijd tot tijd onder de streep „Geestelijke stroomingen" worden nagegaan in haar loop door den eindredacteur. Het doel is ons Gereformeerde volk voor te lichten over wat buiten onze kerken opgang maakt en de geesten, die daarachter werken, te beproeven of ze uit God zijn. Maar zooals gezegd, een rubriek, die geregeld verschijnt, wordt dit niet. Plaatsruimte heeft hier het beslissende woord.
Nog andere plannen worden gevoed.
Maar gezocht wordt naar geschikte krachten.
Liever blijve een plan onvolvoerd, dan dat iemand, die er niet voor berekend is, zich er aan zou geven.
En nu weer volvaardig de pen in den inkt gedoopt, met de bede, dat onze arbeid niet ijdel zal zijn in den Heere.
Wij maken ons opnieuw op om te bouwen.
En onze verheerlijkte Heiland besprenge met Zijn reukwerk de zonden van onzen persarbeid en doe het werk, dat we als Zijn werk beschouwen, wel gelukken.

EINDREDACTEUR.

KERKELIJK LEVEN.

Synode-Indrukken.

V.

I. O. O. F.

Door de initialen wordt aangeduid de vereeniging der Odd-Fellows, wat Dr Beets vertaalde door „rare snaken".
Menige kerk is reeds met de Odd-Fellows in aanraking gekomen, doordat leden der gemeente van meening waren, dat zij er zich gerust bij konden aansluiten.
De kerk van Meppel maakte de zaak bij de Synode aanhangig. Zij wilde gaarne het oordeel van de Generale Synode vernemen over de vraag, hoe te handelen met belijdende leden en doopleden der kerk, die zich bij deze orde hadden aangesloten en ondanks alle vermaning den band daarmee niet wilden verbreken.
De Odd-Fellows vormen een vereeniging, die is ingericht naar het model van de Vrijmetselaars.
Toch is er verschil. Terwijl de Vrijmetselaars een eed vergen van onverbrekelijke trouw, kennen de Odd-Fellows alleen een belofte, die men ook terugnemen kan. De Odd-Fellows hebben evenzeer hun geheimen, maar naar zij zeggen, bestaan die in niets anders dan in een passeerwoord en een paar teekens, waarmee zij zich voor Odd-Fellows over heel de wereld kunnen legitimeeren en in de namen van hen, die door de orde worden voortgeholpen.
De orde stelt zich ten doel veredeling van den mensch en onderling hulpbetoon.
Bij die veredeling gaan zij uit van het dogma, dat deze door humaniteitszin kan worden verkregen. De verdorvenheid van den mensch, de noodzakelijkheid van wedergeboorte en bekeering worden hierbij geheel uitgeschakeld. Daarover zou door een Gereformeerde, die er lid van was, zelfs niet gesproken mogen worden. Hij zou door den leider tot de orde worden geroepen. Want met voorbijzien van eigen dogma, rekent men dat tot het dogma, dat contrabande is.
Trouwens, zoowel godsdienst als politiek mogen geen onderwerp van gesprek uitmaken.
Iemand, die er zich bij aansluit, wordt praktisch gedwongen over Christus te zwijgen, dus Hem te verloochenen.
Nu schijnen de Amerikaansche Odd-Fellows een graadje erger te zijn dan de Nederlandsche. Daar wordt in de vergaderingen een bepaald anti-christelijk gebed gebeden. Hier, voorzoover de inlichtingen strekken, niet.
Volgens Prof. Ridderbos, die over deze materie een lijvig en schoon rapport leverde, huldigen ook de Nederlandsche Odd-Fellows een pantheïstisch Godsbegrip.
Daarom gaf de Synode aan de kerk van Meppel het advies om bedoelde leden ernstig te vermanen de gemeenschap met deze orde te verbreken en bij volharding in het kwaad de kerkelijke censuur op hen toe passen.
Tegen dit laatste werd later een bezwaar ingediend.
Hierover echter een volgend maal.

Al te bevreesd.

Naar aanleiding van onze Synode-indrukken ontvingen wij het volgende schrijven:

Geachte Redactie,

U vergunne mij de opmerking, dat ik hetgeen „De Reformatie" schreef over de Generale Synode te Utrecht nu niet juist met genoegen las.

Zeker, men kan over ernstige zaken ook schertsend schrijven. De humor is zelfs iets verhevens. Maar de wijze waarop „De Reformatie" de Synodeverslagen schreef doet de vraag opkomen of de schrijver zich wel voldoende rekenschap gaf van den indruk die zijn beschouwingen maken op den lezer.

Die beschouwingen kunnen de vraag doen opkomen, of ter Synode ernstige mannen ernstige zaken wel op waardige wijze hebben behandeld. Zij, die de Synode hebben bijgewoond, weten, dat dit wèl zoo was. Maar dan moet men er ook niet over schrijven op een wijze, die niet in overeenstemming is met den ernst en de waardigheid der vergadering.

Ik wil er niets meer van zeggen, en vraag U alleen om dezen brief op te nemen in Uw blad, omdat ik niet gaarne zou willen, dat een verkeerde indruk bij den lezer zou postvatten.

Hoogachtend, Uw dw.,

A. J. L. VAN BEECK CALKOEN.

Wij zouden dit ingezonden stuk naast ons kunnen nederleggen.
Immers berust het op een vergissing.
De heer van Beeck Calkoen heeft bezwaar tegen de Synode-verslagen in ons blad. Nu zijn die Synode-verslagen niet anders dan de officieele persverslagen en deze zijn opgesteld in zulk een trant, dat niemand er een traan bij laten of zijn gelaat tot een glimlach vertrekken zal. Juist zooals het officieele stukken betaamt. Waren zij anders, dan zou er terecht aanmerking op gemaakt kunnen worden.
Daarnaast echter gaven wij Synode-indrukken.
Het verschil tusschen beide werd uitdrukkelijk gekonstateerd.
Wie Synode-indrukken schrijft, behoeft de officieele plooi niet te bewaren, maar mag zich vrijheid van beweging gunnen.
Hij neemt het volle beeld van de Synode in zich op, veroorlooft zich ook een kijkje achter het officieele en reproduceert het, gelijk hij het waarnam.
Maakte iets op hem een ontroerenden indruk, hij teekent het op. Ontlokte iets hem een gullen lach, hij verzwijgt het niet.
Daar kan niets tegen zijn.
Nu zal de kritiek van den heer van Beeck Calkoen ongetwijfeld niet de verslagen, maar de indrukken gelden.
Doch dan heeft hij niet den rechten maatstaf aangelegd.
Ook lijkt mij zijn onderstelling, dat de indrukkenschrijver zich niet voldoende rekenschap gaf van den indruk, dien zijn beschouwingen maken op den lezer, niet bepaald hoffelijk.